

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова, доктору історичних
наук, доценту, доценту кафедри
джерелознавства та спеціальних історичних
дисциплін Історичного факультету
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова
ПОДОБЄД Олені Андріївні

ВІДГУК

на дисертаційну роботу ПОПЧЕНКА Івана Сергійовича «Національна скаутська організація України «Пласт» (1991-2014 роки): відновлення та діяльність», що подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Дисертаційна робота «Національна скаутська організація України «Пласт» (1991-2014 роки): відновлення та діяльність» присвячена актуальній малодослідженій проблемі сучасної історії формування громадянського суспільства України. Праця демонструє високий рівень наукової обґрунтованості та достовірності здобутих результатів. З урахуванням сучасних умов розвитку українського суспільства, для якого становлення молодіжних громадських рухів є однією з передумов виховання патріотично налаштованої активної молоді, робота надає важливі висновки щодо методики пластового виховання як однієї з основ національно-патріотичного і громадського виховання.

Зважаючи на історичний досвід та сучасну діяльність, Національна

скаутська організація України «Пласт» відіграє значущу роль у розвитку демократичного суспільства в нашій країні та дає змогу проводити оцінку здобутків і перспектив участі молоді в утвердженні української державності.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Підготована І. С. Попченком кваліфікаційна наукова праця є завершеним цілісним дослідженням особливостей процесу відновлення та розвитку Національної скаутської організації України «Пласт» у 1991-2014 рр. та пропонує якісно нове авторське бачення означених історичних подій.

Можемо стверджувати, що дисертаційна робота І. С. Попченка нівелює прогалину в системному дослідженні теоретичного обґрунтування та практичної реалізації основних віх відродження та діяльності Пласту в Україні за доби новітньої національної державності.

Докладне ознайомлення з результатами дослідження уможливорює стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є методологічно витриманим і достатньо ґрунтовним. Дисертація має логічну структуру, яка сприяє розкриттю поставлених дослідницьких завдань та досягненню висуненої мети.

Методологічною основою дослідження є науково-методологічні засади, які включають філософсько-світоглядні, загальнонаукові та спеціально-історичні підходи й методи наукового пізнання. Дисертаційне дослідження ґрунтується на принципах наукової об'єктивності та історизму. Серед загальнонаукових методів автор застосував аналіз, синтез, індукцію, дедукцію та узагальнення.

Перелік використаних спеціально-історичних методів дослідження включає історико-генетичний, історико-типологічний, історико-критичний, порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, ретроспективний та ідеографічний методи, котрі дали можливість розкрити властивості та функції

українського скаутського руху, зафіксувати зміни, що відбулися в ході його історичного розвитку, а також уможливили здійснити послідовний аналіз історичних подій та явищ, пов'язаних з еволюцією Пласту, на основі вивчення документальних матеріалів та критичного аналізу наукових студій.

З урахуванням багатоаспектного характеру скаутингу та мультисекторальності функціонування Пласту в процесі написання дисертації також були використані міждисциплінарні методи й підходи, напрацьовані в політології, філософії, статистці, психології, зокрема: статистичний (для оцінки кількісних показників), соціально-психологічний (для характеристики зміни настроїв і соціальної поведінки скаутів та керівників, впливу на них соціальних чинників) тощо.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дослідження загалом відповідає змісту і характеру порушеної теми.

У першому розділі автор здійснив узагальнювальний аналіз історіографії, джерельної бази та теоретико-методологічних засад дослідження. Важливим досягненням розділу є відображення особливостей методології дослідження, яку здобувач окреслює використанням означених вище методів дослідження. Позитивної оцінки заслуговує запропонована періодизація історіографії про розвиток й діяльність Пласту, завдяки якій авторові вдалося виокремити досліджуваний етап його функціонування в часи незалежності України як значущий повноцінний період.

У другому розділі проведено аналіз процесів зародження скаутського руху на теренах України; передумов становлення, розвитку і заборони діяльності Пласту; специфіки функціонування Пласту в діаспорі та ключових засад відродження й відновлення діяльності Пласту в незалежній Україні з урахуванням впливів на ці процеси українського зарубіжжя, з одного боку, та

внутрішніх суспільних сил, які прагнули відродити молодіжний пластовий рух на території нашої держави, з іншого.

У третьому розділі дисертації розглядається становлення, розвиток і діяльність Пласту в Україні в 1991-2014 рр. І. С. Попченко здійснив аналіз ефективності функціонування Пласту на національному рівні з урахуванням практичних аспектів діяльності організації та необхідності законодавчого оформлення її функціонування. Позитивної оцінки заслуговує авторський аналіз міжнародної діяльності Пласту та показ процесу його офіційного визнання міжнародним скаутським рухом. Зокрема, цікавим виглядає аналіз різних сценаріїв розвитку стосунків Пласту з іншими молодіжними організаціями та його визнання як лідера скаутингу в нашій державі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна праця характеризується високим ступенем обґрунтованості представлених теоретичних положень і висновків завдяки критичному аналізу нагромаджених документальних джерел. Автор представив ретельно опрацьований і маловідомий у вітчизняній науці фактологічний матеріал. У дисертації сформульовано низку наукових положень, які належним чином обґрунтовані й становлять важливий внесок у розвиток історичної галузі знань. Робота є логічною та послідовною. Зміст дисертації відповідає темі дослідження.

Наукова новизна дослідження визначається оригінальністю та системністю вивчення процесу відновлення та діяльності Національної скаутської організації України «Пласт» в 1991-2014 рр. та оцінками її впливу на розвиток молодіжного руху в нашій державі. У роботі вперше на конкретно-історичному матеріалі здійснена комплексна характеристика процесу відродження Пласту в Україні після здобуття державної незалежності та

трансформації його розвитку за умов системних змін, що відбулися в суспільстві в 1990-2014 рр.

Дисертаційна робота І. С. Попченка характеризується належною фаховою аргументацією теоретичних положень і висновків. Їхня достовірність забезпечується джерельною та документальною базою, яку становлять документи Національної скаутської організації України «Пласт», пластових організацій за кордоном, виступи і заяви керівників пластового руху в Україні та в інших держах, інформаційні повідомлення у періодичній пресі тощо.

Значення для науки і практики здобутих дисертантом результатів

Дисертаційна робота І. С. Попченка є самостійним розгорнутим дослідженням, що пропонує розв'язання актуальних проблем відновлення та діяльності Національної скаутської організації України «Пласт» (1991-2014 роки). Представлені в ній загальні висновки є науково обґрунтованими та можуть бути використані в подальших дослідженнях у галузі історії та інших галузей знань.

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи викладені у 3 публікаціях, розміщених у наукових фахових виданнях та збірниках наукових праць, затверджених Міністерством освіти і науки України (2 статті – у друкованих і 1 стаття – в електронному фаховому виданні), іноземних наукових збірниках (1 стаття), а також 8 тезах доповідей на наукових конференціях.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Відзначаючи високий рівень теоретичної та прикладної розробки проблематики дослідження, вважаємо за доцільне висловити низку зауважень і побажань.

1. З огляду на значущість історичного аналізу процесів створення, функціонування й заборони Пласту в Україні у першій третині ХХ ст., автору варто було б чіткіше окреслити зв'язок історичних напрацювань пластових організацій з діяльністю щодо відновлення Пласту напередодні незалежності.

2. На нашу думку, більш виразного представлення потребують критерії компаративного аналізу щодо визначення особливостей функціонування Пласту, порівняно з іншими молодіжними організаціями та рухами, що розгорнули діяльність в Україні за доби незалежності.

3. Робота ще більше виграла б, якби автор поглиблено проаналізував вплив внутрішніх чинників на формування й упровадження молодіжної політики України та відповідного визнання й нормативно-правового оформлення діяльності Пласту.

4. Видається, що структура і змістова наповненість дисертації могли бути досконалішими. Зокрема, розділи 1 і 2 займають 100 с. від загального обсягу, а основний розділ 3, де власне ідеться про становлення, розвиток і діяльність Пласту в Україні в 1991-2014 роках, тобто основний предмет дослідження, становить менше 60 с.

5. Доречно відзначити низку фактографічних і стилістичних огріхів: а) І. Дідух – це науковиця Ірина Дідух (дисертант, згадуючи про неї пише: «автор переконаний» (с. 54); б) формулювання завдань дослідження могло бути чіткішим і стислішими (приміром: «виявити, охарактеризувати, систематизувати й проаналізувати» джерела та історіографію» (перше завдання та ін.); в) формулювання назв підрозділів могли бути досконалішими в сутнісному і стильовому відношенні, наприклад: «2.2. Специфіка функціонування Пласту в еміграції (1939-1991 роки» (коли йдеться про повоєнний період, краще вживати терміни «діаспора», «українське зарубіжжя»); 2.3. «Передумови відродження й відновлення діяльності Пласту в незалежній Україні» (синонімія «відродження й відновлення») тощо; в) аналіз джерел

дослідження (підрозділ 1.2) міг бути більш чітким, структурованим. Зокрема, у цьому випадку автор нерідко вдається до аналізу наукових праць, про які йшлося при аналізі історіографії порушеної проблеми (підрозділ 1.1) (с. 38-39 та ін.); г) дисертант вдається до довідникового формату викладу матеріалу, невластивого для наукових, зокрема дисертаційних, досліджень: «ЧЕХІЯ і СЛОВАЧЧИНА». [текст...]; «ПОЛЬЩА» [текст...]; «НІМЕЧЧИНА й АВСТРІЯ»; «ВЕЛИКА БРИТАНІЯ» (підрозділ 1.2).

6. Гадаємо, що праця значно виграла, якби автор представив розділ «Додатки», наповнивши його змістовними документами, фактографічними даними, світлинами тощо.

Загальний висновок

Дисертаційна робота виконана на належному науково-теоретичному рівні, матеріал викладено в логічній послідовності, усі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. Дисертант висвітлив широке коло проблем і зробив низку авторських наукових висновків, які є важливими для сучасної історичної науки.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційна робота Івана Сергійовича Попченка відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія» та пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною працею, написаною науковою мовою, у якій відсутні порушення академічної доброчесності. Ідеї, положення та гіпотези інших авторів мають відповідні покликання та використані винятково для підкріплення позиції дисертанта. Оформлення дисертації відповідає встановленим МОН України вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Івана Сергійовича Попченка «Національна скаутська організація України «Пласт» (1991-2014 роки): відновлення та діяльність», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а Іван Сергійович Попченко заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Опонент

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Борис САВЧУК

